

Yeni Bir Rekabet Formu Olan Kent Rekabetçiliğine Yönelik Literatür Taraması*

Osman EROĞLU

*Sorumlu Yazar, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
osmaneroglu2181@hotmail.com*

Azmi YALÇIN

Çukurova Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, azmiyalcin@cu.edu.tr

Öz

Küreselleşme, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişim ve ekonomik yapıdaki hızlı değişimlerle birlikte ülke sınırlarının gittikçe değer kaybettiği bir dönemde kentsel rekabetin önemini ortaya çıkarmıştır. Kentlerin birbirleriyle rekabet edip etmedikleri dünya çapında devam eden bir tartışma olmasına rağmen, kent rekabetçiliği kentler arasında yeni bir rekabet formu oluşturmaktadır. Kentler rekabet güçlerini artırmak için birbirleriyle yarışır. Kent rekabetçiliği; kentsel bir bölgenin diğer kentsel bölgelerle karşılaştırıldığında daha iyi değerlere sahip olması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada yeni bir rekabet formu olan kent rekabetçiliği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekabetçilik, Rekabetçilik Endeksleri, Kent Rekabetçiliği.
JEL Sınıflandırma Kodları: M19.

The Literature Review of a New Form of Competitiveness Called City Competitiveness

Abstract

With globalization, the rapid development of information technologies and the rapid changes in the economic structure, the country's borders at a time increasingly depreciate and the importance of city competitiveness reveals. Although it is an ongoing debate around the world whether cities compete with each other, city competitiveness is a new form of competitiveness. Cities compete with each other to increase their competitiveness. City competitiveness is defined as having better values compared to other cities. In this study, a new form of competitiveness called city competitiveness is examined.

Keywords: Competitiveness, Competitiveness Indices, City Competitiveness.
JEL Classification Codes: M19.

* Bu çalışma, doktora tezinden hazırlanmıştır.

1. Giriş

Günümüzde rekabetçilik olgusunun her ne kadar mikro düzeydeki firmaları ilgilendiren bir konu olduğu yönünde yaygın bir kanaat olsa da (Martin, 2003); ülkeler, bölgeler hatta kentler de rekabet güçlerini artırmak için birbirleriyle yarışır. Ulusal ve bölgesel kalkınma planları bölgesel rekabetin önemine vurgular yapmakta ve özellikle kent düzeyinde yapılan stratejik planlar rekabet gücünü artırmaya yönelik hedefler belirlemektedirler.

Çeşitli bölgeler ve kentler arasında geçmiş yüzyıllara dayanan yarışların varlığı bilinmektedir. Ancak, bölgesel rekabet geçmişe oranla son birkaç on yılda daha da fazla önem kazanmıştır ve bunun temel nedeni bölgelerin giderek küresel ekonominin dinamları haline gelmeleridir. “Mekânsız ekonomi” ve “coğrafyanın sonu” gibi görüşlerin aksine üretimin dünya genelinde belirli bölgelerde yoğunlaştığı, bölgesel ihtisaslaşmaların gerçekleştiği ve farklı bölgelerin/kentlerin farklı alanlarda ihtisaslaştıkları ve öne çıktıkları görülmektedir (Kara, 2008, 8).

Türkiye’de de özellikle Sekizinci ve Dokuzuncu Kalkınma Planları ile birlikte bölgesel rekabetin önemine ve kentsel ekonomilerin küresel bir aktör olarak küreselleşme sürecinde yer almasına vurgu yapılmış ve özellikle kent düzeyinde yapılan planlarda rekabet gücü elde etmek başlı başına önemli bir hedef haline almıştır (bkz. **Tablo 1**). Son yıllarda ekonomik kalkınmayı geliştirme ve rekabet gücünü artırmada en önemli mekânsal ölçek, kendine ait özellikleri ve sınırları ile ortaya çıkan kentler olmuştur (Herrschel ve Newman, 2002; Hutchins ve Parkinson, 2005; Parkinson vd., 2004). Kentler kendi aralarındaki rekabette ön planda yer almak, kentin performansını ve sürdürülebilir rekabetçiliğini artırmak için yeni düzenlemelere ve politikalara yönelmektedirler.

Tablo 1: Kalkınma Planlarında Temel Yaklaşımlar ve Dönemlere Göre Planlar

Kalkınma Planları	Dönem	Özellikler	Bölge Planları
5 yıllık plan	1963-67	Büyüme kutupları / Bölgesel planlama	Doğu Marmara Planı Çukurova Planı /
5 yıllık plan	1968-72	Dolaylı bölgesel planlama	Antalya Projesi / Zonguldak Projesi / Keban Projesi
5 yıllık plan	1973-77	Sektör/İl planlama	
5 yıllık plan	1979-83	Sektör-bölge ilişkisi	
5 yıllık plan	1985-89	Bölge planlama/Fonksiyonel bölgeler	Çukurova Kentsel Gelişim Projesi/Güneydoğu Anadolu Projesi
5 yıllık plan	1990-94	Bölge Planlama	
5 yıllık plan	1995-99	Bölge Planlama/Sürdürülebilirlik	Zonguldak Bartın Karabük Bölgesel Gelişim Projesi /
5 yıllık plan	2001-05	Stratejik Bölge Planlama/Kümelenme/İl geliştirme planları	Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi /
Ön ulusal kalkınma planı	2004-06		
Kalkınma planı	2007-2013	Rekabet Gücü	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişim/
		Rekabet Gücü/Kümelenme/İçsel Gelişim-Yerel Dinamikler	Doğu Anadolu Projesi

Kaynak: Albayrak ve Erkut (2010, 139).

Bölgesel rekabet edebilirlikle ilgili iki temel yaklaşım bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, bölgesel rekabet edebilirliğin o bölgede mevcut olan firmaların rekabet edebilirliklerinin bir toplamı olduğu yönündedir (Dubarle, 2003, 1). Bu yaklaşıma göre rekabet edebilirlik üretkenlikle (verimlilik) eş anlamlı olarak değerlendirilmekte ve bu çerçevede bölgenin rekabet edebilirliğinin artırılmasının, işletmelerin çıktı düzeylerinin artırılmasına destek olunması ile sağlanabileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, bölgenin rekabet edebilirliğinin yerel işletmelerin rekabet edebilirliğinin bir sonucu olduğu, bölgeler arası rekabetin ise dolaylı olarak gerçekteştiği değerlendirilmektedir. İkinci temel yaklaşım ise, rekabet edebilirliğin kentlerin/bölgelerin işgücü ve yatırım gibi mobil üretim faktörlerini çekme ve bölgede tutma becerisi olduğu yönündedir (Dubarle, 2003, 2). Bu yaklaşıma göre, kentler/bölgeler birbirleriyle doğrudan rekabet halindedir. Kalifiye işgücü ve yatırım, rekabetçi olmayan kentlerden daha rekabetçi olanlara yönelmekte ve/veya çekilmektedir.

Bölgesel rekabet edebilirliğin sağlanması ve geliştirilmesi kapsamında,

- küreselleşme sürecinin, yerel dinamikleri doğrudan etkileyerek, yerel ve bölgesel kalkınma açısından yeni şartlar ve fırsatlar ortaya çıkardığı,
- küresel rekabet koşulları altında şehirlerin ve bölgelerin birer rekabet birimine dönüştüğü,
- kentler ve bölgelerin dinamiklerini ve potansiyellerini değerlendiren uygun stratejiler çerçevesinde ve bütün kesimleri kalkınma sürecine katan iyi yönetim modellerini hayata geçirerek daha hızlı bir gelişme eğilimi yakalama şansına sahip oldukları vurgulanmıştır (DPT, 2006, 55).

Kent rekabetçiliğinde yapılacak bazı önemli ön değerlendirmeler de şunlardır: Kent rekabetçiliği kentler arasında yeni bir rekabet formu oluşturmakta (Camagni, 2002; Krugman, 1997; Porter, 1995 ve 1998). Kentteki firmaların oluşturduğu bir rekabet formudur (Amin ve Thrift, 2002). Her ikisini de içeren diğer bir deyişle rakip kentler ya da kentler içindeki firmaları içeren kent rekabetçiliği formuyla ilişkilendirilmektedir (Begg, 2002). Kentler rekabet avantajı elde etmek ve sürdürmek için giderek artan rekabetçiliğin farklı düzeylerinde yoğun bir şekilde birbirleriyle ulusal ve uluslararası düzeyde yarışır hale gelmişleridir. Aynı zamanda küreselleşme, gelişmiş bilgi teknolojileri ve yapısal değişikliklerle birlikte kentler arasında rekabetçilik kavramı gelişmeye başlamıştır (Jensen-Butler, 1997). Londra, New York ve Tokyo gibi büyük finans merkezi kentler arasında pozisyon mücadeleleri şeklinde yapılan yarış zaman zaman gündeme gelmektedir (Frost ve Spence, 1993; Sassen, 1991) ve bu durum, kentlerin uluslararası düzeyde rekabet ettiklerine verilecek iyi bir örnektir.

Kent rekabetçiliği olgusu yorumlanırken temel olarak bir kentin diğer kentlerden kendi sınırları içerisinde sürdürülebilir gelir artışı (Begg, 1999; Lever, 1993), istihdam (Wong, 1998, Deas ve Giordano, 2001), beşeri sermaye ve yaşam kalitesi, ticaret becerisi, markalaşma becerisi ve yenilikçilik, erişebilirlik (Alkın, Bulu ve Kaya, 2007, Albayrak ve Erkut, 2006) verimlilik (Porter, 2003, Huggins, 2003), insan kaynakları, teknoloji yoğunluğu ve kullanımı (Devol ve Ki, 2004, Albayrak ve Erkut, 2006), kişi başı GSYİH değeri (Huggins, 2003; Marquez, Ramajo ve Hewings, 2006; Budd ve Hirmis, 2004), firmaların yoğunluğu (Huggins, 2003), eğitim, sağlık (Wong, 1998; Lever, 1999) teknik alt yapı, ulaşım, erişim (IMD, 2002; Porter, Sachs, Warner, Cornelius, Levinson, Schwap, 2000c; Porter, Xavier ve Klaus, 2007) Ar-Ge (Glason, Chadwick ve Lawton, 2006) ve üniversitelerin yenilikçiliği (Henderson, 1986) gibi rekabetçilik endeks değişkenlerinde (Albayrak ve Erkut, 2010'dan uyarlanmıştır) dahi iyi performans sergilemesi dikkate alınır. Bu değişkenler ve etkileşimleri bir kentin rekabet gücünün güçlü veya zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

2. Kentlerin Yeni Rollerini

Yeni küresel pazarda, bilgiye dayalı ekonominin hızlandırdığı yarış ortamında ulusların, bölgelerin ve kentlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için rekabetçi olmaları gerektiği son dönemdeki çalışmalarda giderek artan oranda vurgulanmaktadır (Gardiner, Martin ve Tyler, 2004, 1046). Özellikle son yıllarda hem siyasi (Comedia, 2002; Core Cities Working Group, 2004; DETR, 2000, Urban Task Force, 1999) hem de akademik çevreler (Hutchins ve Parkinson, 2005; Parkinson vd., 2004) kentsel bölgelere artan bir ilgi göstermişlerdir.

Küreselleşme, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişim ve ekonomik yapıdaki hızlı değişimlerle birlikte ülke sınırlarının gittikçe değer kaybettiği bir dönemde kentsel rekabetin önemini ortaya çıkarmıştır. “Glokolizasyon (glocalisation)” ile birlikte geleneksel ulusal-ulusal ara yüzü yerini bölgesel-uluslararası ara yüzüne bırakmıştır (Courchene, 1999; Scott ve Storper, 2003). Ulusal ve bölgesel düzeyde, geleneksel ekonominin temellerinin yerini yeni mekânsal ekonomide “üstün kentler (edge cities)” (Garreau, 1991) ve “yeni sanayi bölgeleri (new industrial districts)” (Scott, 1998) almıştır. Scott (2001, 4) “kentsel bölgelerin küresel ekonominin en temel fonksiyonel motoru olarak ortaya çıktığına” vurgu yapmıştır. Genel olarak kentler inovasyon, üretim gelişimi ve ekonomi sürücülerini için tekrar gündeme taşınmıştır (Core Cities Working Group, 2004, 5; Parkinson vd., 2004, 9). Pelkonen (2005, 685) Avrupa ve dünya çapında “yaratıcı kent (creative city)”, “yenilikçi kent (innovative city)” ve “öğrenen kent (learning city)” gibi vizyonların kent politikacıları için öncelikli ve önemli hale geldiğini vurgulamaktadır. Firmaların ve diğer oyuncuların başarılı bir küme oluşturarak “Bölgesel İnovasyon Sistemi” ya da “Bölgesel İnovasyon Ağı” çerçevesinde kentlerde rekabetçiliği tesis ettikleri ve güçlendirdikleri gözlenmiştir (Hotz ve Hart, 2000).

Kentler çok hızlı şekilde değişiyorlar ve yeni roller üstleniyorlar. Tayland’da geleneksel olarak tekstil, ayakkabı ve diğer giyim üretimi sektörleri açısından bilinen Bangkok şimdi Asya’nın güneydoğu’sunun önde gelen otomobil üretim kümesine ev sahipliği yapıyor. Malezya’da elektronik montajı ile bilinen Penang kenti şimdi değer zincirini yukarıya çekerek lojistik ve tasarım merkezi haline geldi (Webster ve Muller, 2000, 3).

Ulusal ve bölgesel büyümenin dinamosu olma potansiyeli taşıyan bazı kentlerin desteklenmesi günümüzde genel olarak kabul gören bir prensip olup İngiltere, Finlandiya, Hollanda ve İsviçre fonksiyonel ekonomik bölgeler temelinde bu prensibi uygulamaktadırlar (OECD, 2006, 62). Avrupa Birliği’nin Stratejik Rehberinde, dengeli kalkınmanın sağlanması ve büyümenin önündeki engellerin kaldırılması için kentsel alanlar gibi belirli mekânların ihtiyaçlarına özel önem verilmektedir. Bununla birlikte, Stratejik Rehberin tamamlayıcısı olmak üzere, kentsel boyutun güçlendirilmesi ve detaylandırılması için “Uyum Politikası ve Kentler: Kentsel Alanların Bölgelerdeki Büyüme ve İstihdama Katkısı” (Cohesion

Policy and Cities: The Urban Contribution to Growth and Jobs in the Regions) belgesi hazırlanmıştır (European Commission, 2005, 1).

Ekonomik olarak gelişmiş kentlerin endüstriyel çeşitlilik gösterdiği ve farklı endüstrideki firmalar arasında oluşan ölçek ekonomilerden faydalandığı ve ekonomik faaliyetlerin koordinasyonu ile maliyetleri azaltan bir ortam oluşturduğu ortaya çıkmıştır (Seyfeddinoğlu ve Ayoğlu, 2007). Özellikle yeni bilgi temelli sanayilerde, firmalar kentlerin yığılma avantajlarından yararlanmaya öncelik gösterirler (OECD, 1997). Aynı zamanda firmalar üretim süreçleri için en uygun kentleri seçmeye çalışırlar. Altyapı, networklara üyelik, yaşam kalitesi, kurumlar, etkili politika networkları, başarılı firmalara ev sahipliği rekabetçi kentlerin temel özelliklerindedir (Sotarauta ve Linnamaa, 1998). Bu nedenle kentlerin sahip oldukları özellikler kentlerin rekabet düzeylerini değiştirmektedir. Daha yakın tarihli bir çalışmada, Florida (2006, 26) “yeteneğin bir hisse senedi olmadığını ve akıcı olduğunu” söylemiş; yani, yeteneğin herhangi bir yerden başka bir yere taşınabileceğinden söz etmiştir. Kentlerin yetenekli ve yaratıcı insanları kendilerine çekebilecekleri gibi onları geliştirmek için yatırımlar da yapabileceklerine vurgu yapmıştır. Gelişmiş bir bölge yaratmak; insanların gelmeyi istedikleri ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri hoşgörülü bir iklim gerektirir.

Kentlerin uzun dönemli rekabet gücünü sürdürebilmesinde, beşeri sermaye en önemli unsurlardan biridir ve kentler dünyanın dört bir yanından yetenekli bireyleri çekmek için çeşitli eylemler üstlenirler. Yüksek yetenekli profesyonel kesim giderek artan bilgi tabanlı ekonomi ve toplumlarda en önemli sınıf olarak açıklanmıştır (Bell, 1973). “Eğer inovasyon ve bilgi kent rekabetçiliğinin can damarı ise, beşeri sermaye (yetenek, eğitim ve öğretim) gen havuzudur” (National Governors Association, 2002, 15). Bir kentin ya da kümenin büyüme ile ilişkilendirilen inovasyon oranı ile beşeri sermaye arasında pozitif bir ilişki vardır (Romer, 1990). Yüksek eğitilmiş beşeri sermayeye sahip kentler daha düşük sermayeye sahip kentlerle karşılaştırıldığında daha hızlı büyürler (Glaeser, 1994, 1999; Nardinelli ve Simon, 1996; Simon, 1998; Gordon ve Turok, 2005).

Kentlerin başarılarını artırmaları için yapılması gereken en önemli çalışmalardan biri kentin rekabet stratejisinin geliştirilmesidir. JESSICA, Kentsel Alanlarda Sürdürülebilir Yatırımların Sağlanması için Ortak Avrupa Desteği (*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*), Avrupa Komisyonu, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası ile uluslararası finans kuruluşları arasında sürdürülebilir kentler oluşturulmasına yönelik işbirliğini amaçlayan bir girişimdir (European Commission, 2006, 11).

3. Kent Rekabetçiliği Kavramı

1980’lerden bu yana giderek artan sayıda bilim adamının, firmaların teknolojik ve ekonomik performanslarına yönelik konularla ilgili yaptıkları araştırmalarda

mekân'ın rolünü tekrar keşfettikleri (Storper, 1995) ve artık ÷lke sınırlarının önemini kaybettiği, bölgesel ve kentsel rekabetin gündeme taşındığı ifade edilmektedir (Turok, 2004). 1990'ların sonunda ve 2000'lerin başında rekabet gücü ve rekabet avantajı kavramları oldukça belirgindi ve bu olgu 1990'ların sonlarından günümüze kadar bilinçli bir yolla gelişti. 1990'ların sonuna doğru kentsel yığılmaların uluslararası rekabetçiliği güçlendirdiği anlaşıldı.

Yirmi birinci yüzyılın başından itibaren, gelişmiş ÷lkelerde yeni ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi zorunlu hale geldi. Özellikle, küreselleşme ile birlikte ekonomik kalkınmanın kritik ajanları haline gelen kentlerde yaratıcı ve gelişmiş sanayilerin gelişimini sağlayacak ortamlar için koşullar oluşturulmaya çalışıldı. Küreselleşme ile birlikte ekonomik rekabet kentler için daha yoğun bir hale gelmiştir. Rekabetçilik üzerine yapılan araştırmalar ve çalışmalar rekabetçiliği anlamak ve temel sürücülerini belirlemek için incelenen unsurlar sonucunda rekabetçiliğin ulusal ekonominin dinamikleri olan kentlere doğru bir format değişikliğine kaydığını ve kentlerin rekabetçilikte önemli bir rol üstlendiğini belirtmişlerdir. Kresl (1995) rekabetçilik derecesini ekonomik (örneğin üretim faktörleri, mekân, kentsel hoşnutluk) ve stratejik (devlet etkiliği ve kurumsal esneklik gibi) belirleyicilerin fonksiyonu olarak ifade etmiştir.

Cheshire, mekânsal rekabetin bir yörenin iktisadi faaliyetler açısından diğerleriyle açık ya da dolaylı bir şekilde rekabet halinde olduğu süreci tarif ettiğini, rekabetin özellikle mobil yatırımların çekilmesi konusuyla ilgili olduğunu ancak, mevcut iş çevrelerinin yer aldıkları pazardaki paylarını artırmaları ya da yeni iş ve pazarlar oluşturmaları hususunun da mekânsal rekabet kapsamında yer aldığını belirtmiştir (Cheshire, 1999, 843). Kitson, mekânların rekabet edebilirliğini, pazar paylarını koruyan ya da artıran firmaları kendisine çekip, bölgede tutarken aynı zamanda o bölgede yaşayan insanların mevcut yaşam standartlarını muhafaza etme ve artırma becerisi olarak tanımlamaktadır (Kitson, Martin ve Tyler, 2004, 992).

Kentlerin, başta yatırımların çekilmesi olmak üzere uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeyde rekabet etmekte oldukları ve kentler arasındaki rekabetin geçtiğimiz 20 yıllık dönemde artıyor oluşu, kentsel rekabet edebilirlik konusunda yazında yer alan çok sayıda çalışmada vurgulanmaktadır. Kent rekabetçiliği; rekabetçiliğin farklı bir boyutu olarak karşımıza çıktığı ve kentlerin farklı endekslere göre uluslararası ve ulusal alanda konumlarının belirlendiği mekânsal rekabetçiliktir. Bu rekabetçilik boyutu son zamanlarda üzerinde oldukça çalışılan bir konu haline gelmiştir. Günümüzde artan küreselleşme ile birlikte yerel sanayi çevresinin rolü paradoksal olarak daha önemli bir rol kazandı (Dicken, Forsgren ve Malmberg, 1994; Turok, 2004; Batey ve Friedrich, 2000). Bunun nedeni endüstriyel rekabetçiliğin oluşumunun ve güçlenmesinin coğrafi olarak yerel süreçlere bağlı olmasıdır (Malmberg, Solvell ve Zander, 1996). Küreselleşme ve değişen rekabetçilik olgusu tüm dünyada uluslar ve metropoliten bölgeler için temel sorunlar oluşturdu. Pek çok kent için ekonomik gelişmede yeni bir aşamaya

geçiş tarihsel olarak zor bir görev olarak kabul edilmiştir (Porter, 1990a ve 1998a; Steinbock, 2006). Rekabetçi bölgeler ve kentler girişimcilerin ve firmaların yatırım yapmak istedikleri mekânlar haline geldi (Kitson, Martin ve Tyler, 2004); dahası kentler dünyanın bazı bölgelerinde çürümüş devlet yapısının yerini aldı (Kresl ve Singh, 1999).

Rekabetçilik kavramı genellikle üzerinde görüş birliği varılmadan kullanılan bir kavramdır; bununla birlikte, kent rekabetçiliği sınırları çizilmesi oldukça güç olan geniş bir kavramdır. Begg (1999) rekabetçilik tanımı üzerinde oldukça kapsamlı bir çalışma yapar ve tanımlar arasındaki farklılıkları çalışanların ilgi alanlarının farklılığına bağlar. Kapsamlı yazın taraması sonucu rekabetçiliği yatırım faaliyetlerini çeken ve ekonomik faaliyetleri teşvik eden kentsel, sosyo-demografik, kurumsal/mali ve ekonomik faktörler kümesi olarak tanımlar. Yazında yaygın olarak kullanılan kent rekabetçiliğinin bu dört boyutu iş ortamının temel bileşenlerini temsil eder. Firmalar iyi ekonomik ve mali yapıların (ekonomik), yetenekli ve üretken işgücünün (sosyo-demografik), iyi bir alt yapının (kentsel), güçlü kurumların ve uygun mali politikaların bulunduğu kentleri yatırım yapmak için ararlar. Kentlerin rekabetçiliğini neyin oluşturduğu ve yerel politikaların buna nasıl ulaşacağıyla ilgili olarak bir anlaşma sağlanmıştır. Porter (1998b) verimlilik, *kümelene*, teknolojik liderlik ve kamu özel sektör işbirliğinin yerel rekabetçilikteki önemine vurgu yapmıştır. Henderson'a göre (1998, 2000) son derece büyük ölçek ekonomilerine sahip ve büyük işgücü gereksinimleri olan sanayiler üretim avantajı kazanmak için aktive merkezinde bulunan büyük kentlerde kurulurlar.

Kresl, kentsel ekonomiler açısından rekabet edebilirliği tanımlayan ilk çalışmalardan birini yapmıştır. Nicel ve nitel hedefleri içerecek şekilde altı madde altında rekabetçi bir kentsel ekonominin özelliklerini ortaya koymuştur: (Kresl, 1995, 51; Begg, 1999, 800);

1. Yüksek beceri gerektiren ve yüksek gelirli işler üretilmesi,
2. Çevreye duyarlı ürün ve hizmet üretimi,
3. Üretimde istenen özelliklere sahip ürün ve hizmetlere odaklanması,
4. Ekonomik büyüme oranının tam istihdama ulaşacak düzeyde olması,
5. Kentin ihtisaslaşacağı alanların kentin mevcut durumuna göre değil, gelecekteki potansiyeline uygun olarak belirlenmesi,
6. Kentin mevcut kentsel hiyerarşide daha üst düzeye çıkma potansiyelinin bulunması.

Kent rekabetçiliği; kentsel bir bölgenin diğer kentsel bölgelerle karşılaştırıldığında daha iyi değere sahip (illaki düşük fiyat anlamına gelmeyen) mal ve hizmet üretme ve piyasaya sunma yeteneğine denir (Webster ve Muller, 2000, 10). Jensen-Butler (1997) kentsel rekabetçiliği esas olarak ulaşım, iletişim, elektrik ve su altyapısı, verimli kentsel yönetim, Ar-Ge faaliyetlerinin kapasitesi, eğitim ve insan kaynakları kalitesinin ulusal ve uluslararası kentsel hiyerarşideki konumu

olarak tanımlamıştır. Webster ve Muller (2000) kent rekabetçiliğinin temelini oluşturan faktörler olarak özellikle insan kaynaklarının ve kurumsal/kültürel çevrenin önemini ortaya çıkarmışlardır.

Steinle, bölgesel rekabet edebilirliği, bölgelerin diğerlerine göre daha üstün bir konum kazandıkları ya da konumlarını muhafaza ettikleri bir süreç olarak görmektedir (Steinle,1992, 311). Storper (1997) mekân rekabetini “bir kentsel ekonominin, kentlilere sağladığı yaşam standardını sürdürür ya da yükseltirken, pazar payı yüksek firmaları çekebilmesi” olarak tanımlamıştır. London School of Economics Profesörü Lain Begg ise kent rekabetçiliği kavramı ilgili algısını “Herkesçe bilinen fil hikayesinde olduğu gibi, bir şeyi görüyoruz fakat ne olduğunu tanımlamada büyük güçlük çekiyoruz” şeklinde açıklamıştır (Begg, 2002).

4. Kentlerin Birbirleriyle Olan Rekabeti

Mekânsal rekabetçilik ile ilgili tanımsal anlaşmazlıklar ve tartışmalar hala çözüme kavuşmamış olsa da, son yıllarda kent ve kent bölgelerinin rekabetçiliğini ölçmek için bir dizi çalışmalar ortaya çıkmıştır. Kent rekabetçiliği, kavramı ekonomistlerin, akademisyenlerin, yerel yöneticilerin ve kent plancıların son yıllarda büyük ilgisini çekti. Kent rekabetçiliği ulusal hükümetler düzeyinde ulusal ekonomilerinin rekabetçiliğini artırmada önemli bir bileşen olarak ortaya çıktı.

Kentlerin birbirleriyle rekabet edip etmedikleri dünya çapında devam eden bir tartışma olmasına rağmen (Krugman, 1996; Begg, 1999), Porter’ın rekabetçi kent kavramı (1995, 1998a) Wang vd. (2001) en etkili söylemlerindendir. Bu kavrama göre kentler birbirleriyle rekabet ederler. Kent düzeyindeki rekabetçilik temelde ulusal düzeydeki rekabetten farklı değildir. Camagni (2002) kentlerin mutlak rekabet avantajını sağlamak için birbirleriyle rekabet ettiklerini savunmuştur. Firmalar gibi kent düzeyinde rekabet avantajını kazanma argümanının da dünya çapında belli bölgelerin dinamiklerini harekete geçiren vazgeçilmez bir kaynak olduğu fikri gittikçe güçleniyor (Begg, 1999; Cheshire, 1999; Kresl ve Singh, 1999). Kent rekabetçiliği ile ilgili bilinen en kayda değer eleştiri Krugman’dan (1996) gelmiştir. Krugman rekabetçilikten söz etmenin ancak firma düzeyinde olabileceğini ifade etmiştir.

Krugman, ulusal rekabet edebilirlik kavramına da eleştiri getirmiş ve bu kavramın sık sık kullanılmasına rağmen ülkelerin firmalar gibi birbirleriyle rekabet etmediklerini ileri sürmüştür (Krugman, 1997, 22). Krugman (1997, 120) uluslararası ticaretin “rekabetçilikle ilişkili olmadığını”, dahası karşılıklı olarak yarar değişiminden ibaret olduğunun altını çizmiştir. Krugman eleştirilerine dayanak noktaları olarak şu temel argümanları ileri sürmüştür Ülkeler ile firmalar arasında benzerlik kurulmasının doğru olmadığı, başarısız firmalar iş hayatından çekilirken ülkeler için bunun söz konusu olmadığı; firmaların pazar payı için

rekabet ettikleri ve bir firmanın başarısının diğerinin kaybetmesi neticesini doğurduğu ancak bir ülke ya da bölgenin başarısının diğerlerinin başarı şansını engellemediği hatta yeni olanaklar doğurduğu, ülkeler arasındaki ticaretin sıfır toplamlı bir oyun olmadığı ve rekabet edebilirliğin eğer bir anlamı varsa bunun üretkenliğin farklı bir şekilde ifadesi olduğu, ulusal düzeyde yaşam standartlarındaki gelişmenin temelde verimlilik artış oranına bağlı olduğudur (Krugman, 1994, 28-31; 1996, 17).

Bu görüşler makro iktisat düzeyinde rekabetçiliği savunan kesimlerce de tartışılmış, bir ülkenin iktisadi başarısının diğerlerinin başarısızlığı temelinde gerçekleşmediği (doğrudan kazan/kaybet durumunun mevcut olmadığı) ve üretkenliğin rekabetçiliğin temel unsurlarından biri olduğu konusunda genel bir görüş birliği oluşmuştur (Martin, 2004). Ayrıca, küreselleşmenin rekabetçi iklimi artırdığını vurgulayarak, bu süreçte mekânsal/bölgesel rekabet edebilirliğin bölgesel kalkınma politikaları açısından kilit bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Bölgesel rekabetçilik konusunda Krugman'ın görüşlerini eleştirirken iki önemli sonucu vurgulamaktadır: bölgeler, ülkelerden farklı olarak az ya da çok piyasa dışına itilebilirler ve bölgeler yatırım için yarışmaktadırlar (Camagni, 2002, 2398).

Son yıllarda ulaştırma ve telekomünikasyon teknolojilerdeki gelişmeler ile birlikte kentlerin birbiriyle rekabet etmek zorunda oldukları dinamik bir küresel ortam yaratıldı. Son yirmi yıl içerisinde kentlerin yönetimi ve organizasyonu önemli dönüşümler geçirdi (Hall, 1999). Gelişmekte olan sanayi kentleri sermaye ve yatırımı kendilerine çekmek için kendi aralarında yoğun bir rekabet içerisine girmektedirler. Bazı kentlerin diğer kentlerle karşılaştırıldığı zaman üstün teknoloji, altyapı, coğrafi konum, sosyal ve kurumsal sermaye ile yüksek performans gösterdikleri biliniyor. Kentler yüksek oranlarla özel sektör yatırımlarını çekmek, uluslararası pazarlarını genişletmek ve iş gücü arzını geliştirmek için yetenekli bir mobil nüfusu çekmek amacıyla birbirleriyle birçok alanda rekabet ederler (Turok, 2004). “Bilindiği üzere Londra’da sadece bazı firmaların ihracat yapmasına rağmen, Londra en gelişmiş iş hizmetleri ile New York, Tokyo, Frankfurt ve Paris’le rekabet etmektedir” (Longa ve diğerleri, 2009: 88). Ayrıca başka örnekler olarak; Phuket ve Denpasar turizm üzerinden, Hong Kong ve Singapur finans sektörü üzerinden, Bangkok ve Kuala Lumpur otomobil üretimi üzerinden birbirleriyle rekabet ederler (Webster ve Muller, 2000, 3). Kentler uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeyde birbirleriyle yarışırlar.

Shen (2004, 19) kentsel rekabetin yoğun bir hal aldığını ve kentlerin uluslararası şirketleri ve sermayeyi çekmek için birbirleriyle kıyasıya bir yarışa girdiklerini vurgulamıştır. Glaeser ve Saiz (2003) bir asırdan uzun süredir *eğitimli kentlerin* (educated cities) diğer daha az insan kaynağına sahip rakip kentlerle karşılaştırıldığında daha hızlı büyüdüğünü ifade etmişlerdir. Aynı zamanda *yetenekli kentlerin* (skilled cities) geliştiğine vurgu yapan yazarlar bunun

nedenlerini daha az yetenekli kentlere oranla ekonomik olarak daha üretken olmalarıyla ve yaşamak için cazibe mekânlarına dönüşmeleriyle ilişkilendirmektedirler. Ülkelerin ekonomik ve politik çevrelerinde kent rekabetçiliği önemli bir tema olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle Avrupa Birliği ülkeleri Lizbon hedeflerine ulaşılmasında, büyümede ve iş yaratmada kentleri önemli merkezler haline getirmişlerdir. Bununla birlikte kent rekabetçiliği Avrupa Birliği bölgesel politikalarında paradigma değişimini de beraberinde getirdi ve kentlerin rekabetçiliğini artırmak için politikalar üretilmeye başladı.

Daha önce değinildiği gibi mekân, rekabetçiliğe önemli bir anlam katar ve bazı kentler daha rekabetçi olabilmek için özel sektöre daha iyi mekânlar sağlamayı hedefler. Bu nedenle yerel yönetimler kentlerini daha rekabetçi kılmak için firmalar için uygun yerel bir çevre oluşturmaya çalışırlar. Kentler özel sektörü kendi kentlerine çekme için bu anlamda birbirleriyle yarışırlar. Ayrıca, kentlerin rekabetçiliğinin ne olduğu ve yerel politikaların rekabetçiliği nasıl geliştirmeye çalıştıkları konusunda küçükte olsa bir anlaşma sağlanmış görülyor. Porter (1998a), verimlilik, kümelenme, teknoloji liderliği ve kamu-özel sektör ortaklığı oluşumu kavramlarını yerel rekabetçilik ile ilişkilendirmiştir. Aynı zamanda yeni sanayiler (Fagerberg, 1996), fiziki, beşeri ve kurumsal sermaye (Begg, 1999) ve sağlam bir ekonomik büyüme (Kresl ve Singh, 1999) kentlerin kentsel hiyerarşide konumlarını güçlendirmektedir.

Önemli bir sonuç olarak denebilir ki kentsel girişimcilik ve daha yoğun kent içi girişimcilik için özel mekânsal kalkınma stratejileri gittikçe önem kazanan trendler olmaya başladılar (Parkinson ve Harding, 1995, 67; Harvey, 1989). Kentler bölgelerinin en üst kısımlarında yer almak, serbest sermaye, ziyaretçiler ve yerleşmişlerin cazibesini artırmak için yoğun ve içsel rekabetçilik faaliyetleri yürütürler (Harvey, 1989; Jessop, 1998).

Kentsel rekabet konusunda yapılan çalışmaları, kentlerin aşağıda belirtilen hedeflere ulaşmak üzere rekabet ettiklerini ortaya koymaktadır (Lever, 1999, 1029-1042):

- Başta imalat sanayi olmak üzere son dönemde, ticari faaliyetler, emlak ve bilgi gibi zenginlik ya da istihdam yaratan sektörlerde mobil yatırımları çekmek,
- Mevcut firmaların gelişmesi ve yenilerinin kurulması ile ekonomik büyümeyi sağlamak,
- Gelir, insan kaynağı, politik güç ve talep oluşturmak üzere nüfusun çekilmesi,
- Ulusal düzeydeki kamu kaynakları ile Avrupa Ortak Pazarı ve AB bölgesel politikası kapsamındaki fonlar gibi kaynaklar için rekabet,
- Önemli etkinlik ve yatırımlar için rekabet.

Kentsel ekonomilerin diğerlerine göre rekabet düzeylerinin tespiti için ve kent ekonomisinin rekabet üstünlüklerinin ve zayıflıklarının tespiti için objektif kriterlerin ortaya konması amacıyla kentsel rekabet edebilirlik ölçüm, yöntem ve önerilerinin ortaya konduğu, (Kresl ve Singh, 1999, 1026) basın ve medya dünyasında yayınlanan “yaşanacak en iyi kentler” gibi sıralamaların etkilerinin değerlendirildiği (McCann, 2004, 1909-1929), yerleşimlerin ve bölgelerin görece ekonomik rekabet edebilirliklerini en uygun şekilde ölçmek üzere tek bir birleşik endeks geliştirilmesine yönelik (Huggins, 2003, 89) araştırma ve değerlendirmeler yapıldığı bilinmektedir.

4.1. Rekabetçilik Endeksleri

Bazı çalışmalar, ülkeleri rekabet güçlerine göre birbiriyle karşılaştırmayı amaçlarken bazıları bölgelere ve kentlere odaklanmaktadır (Huggins, 2003; Malecki, 2004). Geçtiğimiz on yılda rekabetçilik bölgesel ve kentsel düzeydeki iktisadi analiz ve politikalarda sıklıkla yer almaya başlamıştır. Yazında, bölgelerin, hangi açılardan rekabet ettikleri ve günümüzün gelişmiş ekonomilerinde rekabetçi üstünlüklerinin kaynaklarının neler olduğu konusunda birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çerçevede, hükümetler, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlar ulusal, bölgesel ve firma düzeyinde rekabet edebilirliğin ölçülmesi, bölgesel performans farklarının sebeplerinin belirlenmesi ve bölgesel performansların geliştirilmesi için çeşitli araştırma ve çalışmalar yürütmektedir. Bölgesel rekabet edebilirliğin ölçülmesiyle ilgili çalışmalarda ise genelde kıyaslama (benchmarking) metodolojisi kullanılmaktadır.

4.1.1. Uluslararası Düzeyde Rekabetçilik Endeksleri

Alkin vd. (2007) belirttikleri gibi uluslararası ölçekte ekonomik bölgelerin rekabetçiliğinin belirlenmesi ve bir sıralama oluşturulması için farklı kurumlar tarafından yapılan endeks çalışmaları bulunmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum, WEF) tarafından her yıl ülkeler düzeyinde Küresel Rekabetçilik Endeksi (Global Competitiveness Index, GCI) yayınlanmaktadır. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (International Institute of Management Development- IMD) tarafından her yıl Dünya Rekabetçilik Yıllığı (World Competitiveness Yearbook) çalışması ülkeler için rekabetçilik endeksi yayınlamaktadır. Yıllık Rekabet Raporu (National Competitiveness Council, NCC), Üyeler arasında Büyüme Farklılıkları (OECD, 2001) ve Bölgesel Rekabet ve Bölgelerin Durumu (Department of Trade and Industry-DTI) diğer uluslararası düzeyde yapılan rekabetçilik endeksi çalışmalarına örnektir.

4.1.2. Ulusal Düzeyde Rekabetçilik Endeksleri

Avrupa Komisyonu (2003), ECORSY Hollanda Araştırma ve Danışmanlık Merkezi (2001), Barclays (2002), Finlandiya Rekabetçilik Endeksi (Huavari, 2001) bölgesel rekabet gücüne yönelik çeşitli çalışmalar yayınlanmıştır (Alkin vd., 2007). Bölgesel ve kentsel düzeyde rekabet edebilirlikle ilgili olarak yürütülen çalışmaların en bilinenlerinden biri de “İlerici Politika Enstitüsü” tarafından, ABD kentleri ve bölgeleriyle ilgili endeksler oluşturulmasıdır. “Robert Huggins Associates” ise dünya çapında önde gelen bilgi ekonomisine dayalı bölgeleri kıyaslamak üzere Dünya Bilgiye Dayalı Rekabet Edebilirlik Endeksini üretmektedir. Bu kuruluş ayrıca Avrupa’daki kent ve bölgeleri rekabet edebilirlik açısından sıralayan Avrupa Rekabet Edebilirlik Endeksini de üretmektedir (Kitson vd., 2004, 991-992).

İngiltere Bölgesel Rekabet Edebilirlik Göstergeleri ise bölgesel düzeyde yürütülen çalışmalardan en iyi bilinen örnekler arasındadır. Ulusal ve bölgesel düzeyde rekabet edebilirlik göstergeleri son yıllarda İngiltere hükümetlerinin odaklandığı temel konular arasında yer almaktadır. Bunun en önemli göstergesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığının (Department of Trade and Industry-DTI) 1998 yılında bölgesel rekabet edebilirlik göstergelerini yayınlamasıdır. DTI çalışmasının amacı, bölgesel kalkınma stratejilerinin daha odaklanmış bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlamak üzere bölgesel rekabet edebilirliği belirleyen faktörlerle ilgili istatistikî bilgilerin sağlanmasıdır (Brooksbank ve Pickernell, 1999, 310). Türkiye’de ise “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kapsamında İllerin Kaynak Kullanım Görece Verimlilikleri: Veri Zarflama Analizi Uygulaması” (Aydemir, 2002), “Türkiye’de Kentlerin Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişki” (Goçer ve Çıracı, 2003), “Türkiye’de İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi” (Albayrak, 2005), “İllerin Gelişmişlik Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Path Analizi Ve Kümeleme Analizi İle İncelenmesi” (Kaygısız vd., 2005), “Sosyo-Ekonomik Göstergeler Açısından İllerin Gelişmişlik Düzeyinin Karşılaştırmalı Analizi” (Özdemir ve Altıparmak, 2005), Türkiye Bölgesel Rekabet Endeksi (Albayrak ve Erkut, 2006), Türkiye İllere Göre Rekabet Endeksi (Alkin vd., 2007), Bölgesel Rekabet Edebilirlik Endeksi (Kara, 2008), Türkiye Rekabet Endeksi (EDAM ve Deloitte Türkiye, 2009), URAK’ın her yıl hazırladığı “İllerarası Rekabetçilik Endeksi ve Kentlerin Sosyo-Ekonomik Sıralaması” (DPT, 1996; 2003) gibi çalışmalar yapılmıştır.

4.2. Dünya’daki Kentlerin Rekabetçilik Analizi

Kentin sosyal, ekonomik ve çevresel göstergeleri yaklaşımını baz alarak 55 değişken ile Çin’de 223 kentin rekabetçiliğini ölçen bir ön çalışma yapılmıştır ve bu çalışmada en rekabetçi kentler sırasıyla Shanghai, Shenzen, Beijing ve Guanzhou çıkmıştır (Wang ve Shen, 2002). Rondinelli ve Vastag’ın (1997) 11 kentsel bölge üzerinden yaptıkları çalışmada New York, Frankfurt, San Francisco

ve Londra “son derece rekabetçi”, Hong Kong, Singapur, Tokyo ve Seul “Orta Rekabetçi”, Bangkok, Pekin ve Shanghai ise “Uluslararası rekabetin gerisinde” olarak sıralanmıştır.

Ni (2001), Çin’de 88 gösterge kullanarak 24 kente yapmış olduğu rekabetçilik çalışmasında kentleri sırasıyla Shanghai, Shenzhen, Guanzhou ve Beijing olarak sıralamıştır. Professor Ni ve Kresl tarafından yürütülen Küresel Kentsel Rekabetçilik Projesi’nde (Global Urban Competitiveness Project, GUCP) dünya çapında 500 örnek kent üzerinden rekabetçilik çalışması yapılmıştır. Yeşil ekonomi GSYİH, yeşil ekonomi kişi başına düşen GSYİH, kilometre kareye düşen yeşil ekonomi yeşil ekonomi GSYİH, ekonomik büyüme hızı, uluslararası kabul görmüş patent başvurularının sayısı ve çokuluslu şirket endeksi gibi altı endeks kullanılmıştır. Kapsamlı küresel kentsel rekabetçilik, küresel kentsel çevresel unsurların rekabetçiliği ve küresel kentsel sanayi zinciri rekabetçiliği karşılaştırılmasındaki bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. (bkz. **Tablo 2**).

Tablo 2: Küresel Kentsel Rekabetçilik Endeksi Sisteminde En İyi 20 Kentin Dağılımı

Sıralama	2007-2008 Kapsamlı Küresel Kentsel Rekabetçilik	Ülke	2009-2010 Kapsamlı Küresel Kentsel Rekabetçilik	Ülke	2009-2010 Küresel Kentsel Çevresel Unsurların Rekabetçiliği	Ülke	2009-2010 Kentsel sanayi zinciri Rekabetçiliği	Ülke
1	New York	USA	New York	USA	New York	USA	New York	USA
2	Tokyo	Japan	London	UK	London	UK	Tokyo	Japan
3	London	UK	Tokyo	Japan	Paris	France	London	UK
4	Paris	France	Paris	France	Tokyo	Japan	Hongkong	China
5	Los Angeles	USA	Chicago	USA	HongKong	China	Singapore	Singapore
6	San Francisco	USA	San Francisco	USA	Singapore	Singapore	Paris	France
7	Chicago	USA	Los Angeles	USA	Seoul	South Korea	Beijing	China
8	Washington D.C.	USA	Singapore	Singapore	Beijing	China	Seoul	South Korea
9	Singapore	Singapore	Seoul	South Korea	Amsterdam	Netherlands	Sydney	Australia
10	Seoul	South Korea	Hongkong	China	Brussels	Belgium	Sao Paulo	Brazil
11	Hong Kong	China	Washington, D.C.	USA	Chicago	USA	Taipei	China
12	Dublin	Ireland	Houston	USA	Milan	Italy	Moscow	Russia
13	Stockholm	Sweden	Seattle	USA	Los Angeles	USA	Madrid	Spain
14	Boston	USA	Genava	Swaziland	Madrid	Spain	Shanghai	China
15	Genava	Swaziland	Dublin	Ireland	Shanghai	China	Buenos Aires	Argentina
16	Osaka	Japan	Stockholm	Sweden	Toronto	Canada	Zurich	Swaziland
17	Seattle	USA	San Diego	USA	Sydney	Australia	Dubai	United Arab Emirates
18	Houston	USA	Boston	USA	Washington D.C.	USA	Los Angeles	USA
19	Miami	USA	Miami	USA	Frankfurt	Germany	San Francisco	USA
20	San Diego	USA	San Jose	USA	Moscow	Russia	Bangkok	Thailand

Kaynak: <http://www.gucp.org/en/admin/WebEdit/UploadFile/20100623093252216.pdf> (Erişim Tarihi: 09.02.2012)

4.3. Türkiye’deki Kentlerin Rekabetçilik Analizi

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 1996 yılında gerçekleştirilen ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişliklerini gösteren çalışma, Türkiye’de bu alanda yapılan ilk çalışmadır. Bu araştırma sonuçlarından da görülebileceği gibi ülkemizin başlıca yapısal sorunlarından birisi; iller, coğrafi bölgeler ve istatistikî bölge birimleri olmak üzere çeşitli düzeylerdeki mekân birimleri arasında gözlenen gelişmişlik farklılıkları sorunudur. Araştırma, mevcut idari yapı çerçevesinde 81 ili kapsamaktadır. Ayrıca aynı veri tabanı ve araştırma tekniği kullanılarak 7 coğrafi bölge ile istatistikî bölge birimleri (düzey-1 ve düzey-2) araştırma kapsamında yer almaktadır.

Kara (2008) bölgesel rekabetçiliğin ölçümünde iktisadi yapı, yenilikçilik kapasitesi, altyapı ve erişebilirlik, beşeri sermaye ile sosyal sermaye gibi değişkenlerin analizini esas almıştır. EDAM ve Deloitte Türkiye (2009) “İl Bazında Rekabetçilik Endeksi” oluşturarak bu alana bir katkı sağlamışlar ve Türkiye illerini çeşitli kıstaslara dayanarak bir rekabetçilik sıralamasına oturtmuşlardır. Bu çalışmada 50 değişkenli 6 endeks oluşturulmuştur: Ekonomik Canlılık ve Etkinlik, Emek Piyasası, Yaratıcılık, İnsan Sermayesi, Fiziki Altyapı ve Sosyal Sermaye.

URAK tarafından kent düzeyinde yayınlanan veriler dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler sonucunda, her yıl yenilenebilir özellikte kentler arası rekabet endeksi oluşturulması için dört ana değişken belirlenmiştir: Beşeri sermaye ve Yaşam kalitesi, Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik, Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli, Erişebilirlik. Endeks hesaplamalarında her alt endeksin değerinin hesaplanabilmesi için alt değişkenler tanımlanmıştır.

URAK tarafından geliştirilen endeks modeli ile 2008, 2009 ve 2010 yıllarında iller düzeyinde toplanan veriler ile birlikte değerlendirilerek her bir ilin rekabetçilik endeks değeri ortaya çıkarılmıştır. İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010 sonuçlarına göre, İstanbul’un önceki yıllara ait endeks sonuçlarında olduğu gibi Türkiye’nin 81 ili arasında en rekabetçi kent olduğu tespit edilmiştir (bkz. **Tablo 3**).

Tablo3: URAK (2011) İllerarası Rekabetçilik Endeksi

İl	2009-2010 Genel Endeks Sırası	2008-2009 Genel Endeks Sırası	2007-2008 Genel Endeks Sırası	İl	2009-2010 Genel Endeks	2008-2009 Genel Endeks	2007-2008 Genel Endeks
İstanbul	1	1	1	Bartın	42	44	51
Ankara	2	2	2	Sinop	43	41	40
İzmir	3	3	3	Bolu	44	43	44
Bursa	4	4	4	Kütahya	45	42	43
Kocaeli	5	5	5	Bilecik	46	45	48
Eskişehir	6	6	6	Tokat	47	54	42
Tekirdağ	7	8	8	Afyonkarahisar	48	52	52
Antalya	8	7	11	Erzincan	49	53	45
Adana	9	9	7	Amasya	50	47	50
Gaziantep	10	11	10	Giresun	51	49	53
Hatay	11	10	12	Karaman	52	46	47
Kayseri	12	13	9	Artvin	53	57	54
Zonguldak	13	20	29	Ordu	54	58	55
Mersin	14	15	16	Kırşehir	55	60	60
Trabzon	15	14	14	Osmaniye	56	48	49
Samsun	16	16	15	Van	57	55	57
Konya	17	12	13	Niğde	58	51	66
Isparta	18	22	24	Batman	59	56	56
Muğla	19	17	17	Mardin	60	62	64
Aydın	20	18	18	Düzce	61	61	58
Denizli	21	19	19	Kastamonu	62	66	62
Manisa	22	29	23	Kilis	63	59	59
Balıkesir	23	21	25	Adıyaman	64	64	63
Edirne	24	25	26	Çorum	65	65	67
Erzurum	25	27	28	Aksaray	66	68	65
Sakarya	26	24	22	Çankırı	67	63	61
Elazığ	27	39	34	Kars	68	67	68
Malatya	28	28	30	Yozgat	69	71	71
Yalova	29	23	21	Muş	70	73	70
Sivas	30	26	20	Bingöl	71	75	72
Kırklareli	31	30	31	İğdır	72	69	75
Diyarbakır	32	36	39	Bitlis	73	72	73
Çanakkale	33	31	35	Tunceli	74	77	78
Kahramanmaraş	34	35	33	Bayburt	75	76	76
Rize	35	38	27	Siirt	76	74	69
Kırıkkale	36	34	38	Gümüşhane	77	80	74
Nevşehir	37	32	32	Ardahan	78	79	79
Karabük	38	33	37	Ağrı	79	70	77
Şanlıurfa	39	40	41	Şırnak	80	78	81
Uşak	40	37	36	Hakkâri	81	81	80
Burdur	41	50	46				

Kaynak: URAK (2011, 13)

5. Sonuç

Son yıllarda, küreselleşme, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin küresel ölçekte yayılması ve bilgi teknolojilerinin ivme kazanmasıyla rekabetçilik kavramı dünya gündeminin ilk sıralarında yer alan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabet kavramı temelde firma düzeyinde ele alınmakla birlikte modern anlamda rekabet, kavramın kentler üzerindeki yansımalarını da ele alınmaktadır.

Ekonomik gelişim, büyüme ve bölgesel kalkınmanın dinamosu olarak görünen mekân'ın rolü son yıllarda yapılan çalışmalarla tanınıp gündeme taşınmış ve dünyanın farklı bölgelerinde bu olgunun oldukça başarılı örnekleri ön plana çıkarılmıştır. İnovasyon ve teknolojiye dayalı kalkınan bölge olarak tanımlanan Silikon vadisi (Silicon Valley) bu çerçevede en popüler ve başarılı örneklerden biri olarak hemen dile getirilebilir. Bu çerçevede bölgelerin ve daha küçük mekânlar olarak kentlerin kalkınma ve sürdürülebilir rekabetçilikle ilgili bağlantılarını araştırma ve anlama yönündeki çabalar son yıllarda gittikçe artmaya başlamıştır. Böylece mekânsal rekabetçilik ile ilgili tartışmalar devam ederken, ilgili yazın, rekabetçiliğe ivme kazandıran yeni bir değerler dizisi olarak "Kent Rekabetçiliği" kavramı katıldı.

Günümüzde geleneksel kalkınma planlarının geçerliliğini ve etkinliğini yitirmeye başlaması ile, bölgesel kalkınma yazınında, kentlerin rolü gittikçe merkezi bir konuma kaymaktadır (Giordona ve Roller, 2003). Kent rekabetçiliği son yıllarda gerçek bir olgu olarak ortaya çıkmıştır ve kentler kendi aralarında rekabet avantajı kazanmak ve ekonomik faaliyet paylarını yükseltmek için mücadele etmektedirler. Bu çalışmada kent rekabetçiliği kavramı ele alınmış ve nispeten yeni olan rekabet formu ile ilgili, kapsayıcı ve yeterince çalışma bulunmamıştır. Bu kavramı kapsayıcı bir perspektif ile odaklanan yüksek lisans ve doktora çalışmaları bulunmamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin kentsel rekabet politikaları ve araçları açısından yeni açılımlar ve öneriler ortaya konulan bu çalışmada, mevcut kalkınma ve rekabet stratejilerinin geliştirilmesine referans olması ve bu stratejilerin diğer çalışmalara hizmet edeceği ümit edilmektedir. Özellikle ülkemizde, yapılacak akademik çalışmaların kent rekabetçiliğini artırmak için kentsel rekabet stratejileri geliştirmesine katkı sağlayarak daha sağlıklı sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Albayrak, A.S. (2005). *Türkiye'de İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi*. İktisadi Araştırmalar Vakfı Ünal Aysal Tez Değerlendirme Yarışması Dizisi 2005-1, İstanbul: Yayınlanmış Doktora Tezi.

Albayrak, A.N. ve Erkut, G. (2006). Regional Competitiveness in Turkey. *46th Congress of the European Regional Science Associations*, Volos, Greece.

- Albayrak, A.N. ve Erkut, G. (2010). Türkiye’de Bölgesel Rekabet Gücü Analizi. *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 5(3), 137-148.
- Amin, A. ve Thrift, N. (2002). *Cities. Reimagining the Urban*. Oxford: Polity Press, Blackwell Publishers Cambridge.
- Alkin, K., Bulu, M. ve Kaya, H. (2007). İller arası Rekabet Endeksi: Türkiye’deki İllerin Rekabetçilik Seviyelerinin Göreceli Olarak Ölçülebilmesi İçin Bir Yaklaşım. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 221-235.
- Aydemir, Z.C. (2002). *Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kapsamında İllerin Kaynak Kullanım Görece Verimlilikleri: Veri Zarflama Analizi Uygulaması*, Ankara: DPT Uzmanlık Tezi.
- Batey, P. ve Friedrich, P. (2000). *Aspects of Regional Competition*, in Batey, P. ve Friedrich (Ed.), *Regional Competition*, Springer -Verlag, Berlin, Heidelberg, NY.
- Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness. *Urban Studies*, 36, 795-809.
- Begg, I. (2002). *Urban Competitiveness: Policies for Dynamic Cities*, Bristol: Policy Press.
- Bell, D. (1973). *The Coming of the Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.
- Brooksbank, D.J. ve Pickernell D.G. (1999). Regional Competitiveness Indicators: A Reassessment of Method. *Local Economy*, 310-326.
- Camagni, R. (2002). On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? . *Urban Studies*, 39: 2395-2411.
- Cheshire, P. (1999). Cities in Competition: Articulating the Gains from Integration. *Urban Studies*, 36(5-6), 843-864.
- Comedia. (2002). *Releasing the Cultural Potential of Our Core Cities*. Gloucester, UK: Comedia.
- Core Cities Working Group. (2004). *Our Cities are Back: Competitive Cities Make Prosperous Regions and Sustainable Communities*. London: ODPM.

- Courchene, T. J. (1999). *Responding to the NAFTA Challenge: Ontario as a North American Region State and Toronto as a Global City-Region*. Paper presented at Global City-Regions Conference, UCLA School of Public Policy and Social Research, Los Angeles, October.
- Department of the Environment, Transport and the Regions. (DETR), (2000). *Our Towns and Cities: The Future*. London: DETR
- Devlet Planlama Teşkilatı. (DPT), (1996). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (DPT), (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (DPT), (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*, Ankara.
- Dicken, P., Forsgren, M. ve Malmberg, A. (1994). *The Local embeddedness of transnational corporations*, in Amin, A. and Thrift, N. (Ed.). *Globalization, Institutions and Regional Development in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Dubarle, P. (2003). *Competitiveness in Metropolitan Regions*, OECD Seminar on Policy Challenges in Metropolitan Regions, Busan.
- EDAM. (2009). *Türkiye için bir rekabet Endeksi*, EDAM ve Deloitte Türkiye Ortak Yayını, İstanbul.
- European Commission. (2005). *Commission Staff Working Paper Cohesion Policy and Cities: the Urban Contribution to Growth and Jobs in the Regions*, Brussels.
- European Commission. (2006). *Communication from the Commission The Growth and Jobs Strategy and the Reform of European Cohesion Policy Fourth Progress Report on Cohesion*, Brussels.
- Fagerberg, J. (1996). *Technology and Competitiveness*. *Oxford Review of Economic Policy*, 12(3), 39-51.
- Florida, R. (2006). *The Flight of the Creative Class*. *Liberal Education*, 92(3), 22-29.
- Frost, M., ve Spence, N. (1993). *Global City Characteristics and Central London Employment*. *Urban Studies*, 30, 547-558.

- Gardiner B., Martin R. ve Tyler P. (2004). Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. *Regional Studies*, 38(9), 1045-1067.
- Garreau, J. (1991). *Edge City: Life on the New Frontier*. New York: Doubleday.
- Giordano, B. ve Roller E. (2003). A Comparison of City Region Dynamics in the UK, Spain and Italy: More Similarities than Differences?. *Regional Studies*, 37, 911-927.
- Glaeser, E. (1994). Why Does Schooling Generate Economic Growth?. *Economics Letters*, 44, 333-337.
- Glaeser, E. (1999). Learning in Cities. *Journal of Urban Economics*, 46(2), 254-277.
- Glaeser, E. L. ve Saiz A. (2003). *The Rise of the Skilled City*. HIER (Harvard Institute of Economic Research).
<http://www.economics.harvard.edu/pub/hier/2003/HIER2025.pdf>. (Erişim tarihi: 10.02.2012.)
- Gordon, I. ve Turok I. (2005). How Urban Labour Markets Matter. In: I. Buck, I. Gordon, A. Harding and I. Turok (eds). *Changing Cities*, 242-264. London: Palgrave.
- Hall, P. (1999). *Cities in Civilisation*. London: Weidenfeld and Nicholson.
- Harvey, D. (1989). From Managerialism to Entrepreneurialism: the Transformation in Governance in the Late Capitalism. *Geografiska Annaler*, 71, 3-17.
- Henderson, J.V. (1988). *Urban Development: Theory, Fact, and Illusion*, Oxford: Oxford University Press.
- Henderson, J.V. (2000). *How Urban Concentration Affects Economic Growth*, Policy Research Working Paper No. 2326, Washington, DC: World Bank.
- Herrschel, T. ve Newman P. (2002). Governance of Europe City Regions: *Planning, Policy and Politics*. London: Routledge.
- Hotz-Hart, B. (2000). Innovation Networks, Regions, and Globalization. In *The Oxford Handbook of Economic Geography*, G. L. Clark, M. P. Feldman, and M. S. Gertler (eds). Oxford: Oxford University Press.
- Huggins, R. (2003). Creating a UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking. *Regional Studies*, 37(1), 89-96.

- Hutchins, M. ve Parkinson M. (2005). *Competitive Scottish Cities? Placing Scotland's Cities in the UK Band European Context*. Edinburgh, UK: Scottish Executive.
- Jensen-Butler, C. (1997). Competition Between Cities, Urban Performance and the Role of Urban Policy: a Theoretical Framework. in: Jensen-Butler, C., Shachar, A. and van Weesep, J. (Eds). *European Cities in Competition*, 3-42. Aldershot: Avebury.
- Jessop, B. (1998). The Narrative of Enterprise and the Enterprise of Narrative: Place Marketing and the Enterprise of Narrative: Place Marketing and the Entrepreneurial City. In T. Hall and P. Hubbard (eds.), *The entrepreneurial city: geographies of politics, regime and representation*, John Willey & Sons Ltd, Chichester.
- Kara, M. (2008). Bölgesel Rekabet Edilebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarının Yansımaları, Ankara: *Planlama Uzmanlığı Tezi*, DPT.
- Kaygısız, Z., Saraçlı, S., Kerim, Ü. ve Dokuzlar, U. (2005). İllerin Gelişmişlik Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Path Analizi Ve Kümeleme Analizi İle İncelenmesi. *VII. Ulusal Ekonometri Ve İstatistik Sempozyumu*, 26 - 27 Mayıs 2005, İstanbul Üniversitesi.
- Kitson, M., Martin, R. ve Tyler, P. (2004). The Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept?. *Regional Studies*, 38(9), 991-999.
- Kresl, P. (1995). The Determinants of Urban Competitiveness. in: P. KRESL and G. GAPPERT (Eds) *North American Cities and the Global Economy: Challenges and Opportunities*, 45-68. London: Sage Publications.
- Kresl, P.K. ve Singh, B. (1999). Competitiveness and the Urban Economy: Twentyfour Large US Metropolitan Areas. *Urban Studies*, 36(5-6), 1017-1027.
- Krugman, P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, 73(2), 28-44.
- Krugman, P. (1996). Making Sense of the Competitiveness Debate. *Oxford Review of Economic Policy*, 12, 483-99.
- Krugman, P. (1997). *Pop Internationalism*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Lever, W.F. (1999). Competitive Cities in Europe. *Urban Studies*, 36(5-6), 1029-44.

- Longa, D.R., Jones, B. ve Ruciuti, E. (2009). *Globalization and Urban Implosion: Creating New Competitive Advantage*. New York: Springer.
- Malecki, E.J. (2004). Jockeying for Position: What It Means and It Matters to Regional Development Policy When Places Compete. *Regional Studies*, 38(9), 1101-1120.
- Malberg, A., Solvell, O. ve Zander, I. (1996). Spatial Clustering, Local Accumulation of Knowledge and Firm Competitiveness. *Geografiska Annaler Series B* 78B, 85-97.
- Martin, R.L. (2003). *A Study on the Factors of Regional Competitiveness*, A Final Report for the European Commission Directorate-General Regional Policy, University of Cambridge, *Cambridge Econometrics and Ecorys-NEI*.
- Martin, R.L. (2004). Cambridge Econometrics, Ecorys-NEI University of Cambridge, "A Study on the Factors of Regional Competitiveness", A Draft Final Report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, *European Commission* 2004.
- Mccann, E.J. (2004). Best Places: Interurban Competition, Quality of Life and Popular Media Discourse. *Urban Studies*, 41(10), 1909-1929.
- Nardinelli, C. ve Simon, C. (1996). The Talk of The Town: Human Capital, Information and the Growth of English Cities, 1861 to 1961. *Explorations in Economic History*, 33, 384-413.
- National Governors Association. (2002). *A Governor's Guide to Cluster-Based Economic Development*. Washington, DC.
- Ni, P. (2001). *China Urban Competitiveness: Theoretical Hypothesis and Empirical Test*. Beijing: China Economic Press.
- OECD. (1997). *Industrial Competitiveness in the Knowledge-based Economy: The New Role of Governments*. Paris: OECD.
- OECD. (2006). A Review Of National Cluster Policies: Why Are They Popular, Again, *Territorial Development Policy Committee*, 28-29 November 2006, OECD Headquarters, Paris.
- Özdemir, Ali İhsan ve Aytekin Altıparmak (2005). Sosyo-Ekonomik Göstergeler Açısından İllerin Gelişmişlik Düzeyinin Karşılaştırmalı Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, 97-110.

- Parkinson, M. ve Harding A. (1995). European Cities Toward 2000: Entrepreneurialism, Competition and Social Exclusion. In M. Rhodes (Ed.), *The regions and the new Europe: patterns in core and periphery development*, Manchester University Press, Manchester.
- Parkinson, M., Hutchins, M., Simmie, J., Clark, G. ve Verdonk, H. (2004). *European Cities: Where do the Core Cities?* London: ODPM.
- Pelkonen, A. (2005). State Restructuring, Urban Competitiveness Policies and Technopole Building in Finland: A Critical View on the Global State Thesis, *European Planning Studies*. 13(5), 685-705.
- Porter, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press.
- Porter, M.E. (1995). The Competitive Advantage of the Inner City. *Harvard Business Review*, 55-71.
- Porter, M.E. (1998). *On competition*. Harvard Business School, Massachusetts.
- Romer, P.M. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98: 71-101.
- Rondinelli, D.A. ve Vastag, G. (1997). Analyzing the International Competitiveness of Metropolitan Areas: the MICAM Model. *Economic Development Quarterly*, 11, 347-366.
- Sassen, S. (1991). *Global Cities, London, New York, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Scott, A.J. (1998). *Regions and the World Economy: the Coming Shape of Global Production, Competition, and Political Order*, Oxford: Oxford University Press.
- Scott, A.J. (2001). *Global City-Regions Trends, Theory, Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Scott, A.J. ve Storper. M. (2003). Regions, Globalization, Development. *Regional Studies*, 37, 579-593.
- Seyfeddinoğlu, Ü. ve Ayoğlu, D. (2007). Türk İmalat Sanyinde İllere Gre Yereleşme ve Kentleşme Ekonomilerinin Belirlenmesi. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi*, 43, 169-192.
- Shen, J. (2004). Urban Competitiveness and Urban Governance in the Globalizing World, *Asian Geographer*, 23(1-2), 19-36.

- Simon, C.J. (1998). Human Capital and Metropolitan Employment Growth. *Journal of Urban Economics*, 43, 223-243.
- Sotarauta, M. ve Linnamaa, R. (1998). Urban Competitiveness and Management of Urban Policy Networks: Some Reflections from Tampere and Oulu. Cities at the Millenium Conference, London.
- Steinbock, D. (2006). *Finland's Innovative Capacity. Regional Development 13/2006*. Helsinki: Ministry of the Interior.
- Steinle, W.J. (1992). Regional Competitiveness and the Single Market. *Regional Studies*, 26(4), 307-318.
- Storper, M. (1995). The Resurgence of Regional Economies, ten Years Later: The Region as a Nexus of Untraded Interdependencies. *European Urban and Regional Studies*, 2, 191-221.
- Storper, M. (1997). *The Regional World: Territorial Development in a Global Economy, Perspectives on Economic Change*, New York: Guilford Press.
- Turok, I. (2004). Cities, Regions and Competitiveness. *Regional Studies*, 38(9), 1069-1083.
- Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu, (URAK). (2011). *İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010*, İstanbul: URAK ve Deloitte Türkiye Ortak Yayını.
- Urban Task Force. (1999). *Towards an Urban Renaissance: Final report of the Urban Task Force*. London: Spon.
- Wang, J. Ve Zhou, Y. (2001). Chuagxin de Kongjian: Qiye Quanji yu Guyu Fazhan [*Innovative Spaces: Enterprises Clusters and Regional Development*]. Beijing University Press, Beijing
- Wang, G. ve Shen, J. (2002). A Study of the Urban Comprehensive Competitiveness of Cities at Prefecture Level or Above in China. *Fudan Journal (Social Sciences Edition)*, 3, 69-77.
- Webster, D. ve Muller, L. (2000). Urban Competitiveness Assessment In Developing Country Urban Regions: The Road Forward. *Paper prepared for Urban Group, INFUD The World Bank*, Washington D.C.